

O'zbekiston Respublikasi
Maktabgacha va maktab
ta'limi vazirligi

ISSN: 2992-9008
UDK: 37

TA'LIM VA TARAQQIYOT

Ilmiy-uslubiy jurnali

2026-YIL 5-SON

www.journal.namspi.uz

Bosh muharrir: Namangan davlat pedagogika instituti rektori B.E.Xusanov
Mas'ul muharrir: Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor M.R.Qodirxonov
Mas'ul muharrir o'rinbosari: Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi boshlig'i J.A.Yuldashev

TAHRIR HAY'ATI

Aniq va tabiiy fanlar: k.f.d., prof. Sh.Abdullayev, f-m.f.d., dots. R.Xakimov, k.f.d., prof. N.Vohidova, k.f.d., dots. M.Qodirxonov, b.f.d., dots. A.Batashov, f-m.f.n., dots., T.Abdullayev, p.f.n., dots. M.Eshnazarova, p.f.n., dots. G'.Nafasov, p.f.n., dots. M.Boltayeva.

Texnika fanlari: t.f.d., prof. A.Umarov, t.f.d., prof. A.Qayumov, PhD, dots. Sh.Xudoyqulov, PhD, dots. Abdunazarov.

Ijtimoiy-gumanitar fanlar: s.f.d., prof. T.Fayzullayev, tar.f.d., prof. A.Rasulov. f.f.d., prof. M.Ismoilov, i.f.d., dots. N.Sotivoldiyev, t.f.n., dots. A.Isoqboyev, f.f.n., dots. O.Mamatov, t.f.n., dots. Z.Haydarov, PhD. J.Yuldashev, PhD. A.Abdullayev.

Pedagogika fanlari: p.f.d., prof. B.Xodjayev, p.f.d., prof. X.Najmiddinova, p.f.d., prof. T.Ismoilov, p.f.d., prof. S.Abdullayev. p.f.d., prof., M.Y.Sobirova, p.f.d., prof., R.Zamilova, p.f.d., prof. Sh.Xujamberdiyeva, p.f.d., dost. M.Asqarova, PhD, dots. M.Asranboyeva.

Filologiya fanlari: fil.f.d., prof. N.Uluqov, fil.f.d., prof. H.Usmanova, f.f.d., dots. X.Shokirova, p.f.n., dots. S.Misirov, p.f.n., dots. Sh.Ubaydullayev, PhD, dots. P.Lutfullayev, PhD, dots. M.Yakubbayev.

Texnik muharrir: R.Tursunov

Tahririyat manzili: Namangan shahri, Uychi ko'chasi, 316-uy.

Pochta indeksi: 160136, **Faks:** (0369) 227-27-21,

Email: Info@namspi.uz

"Ta'lim va taraqqiyot" ilmiy-uslubiy jurnali elektron to'plam sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi **Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi (AOKA)ning 2022-yil 25-oktabrdagi № 045044 raqamli guvohnomasi** asosida chop etiladi. Jurnal **Oliy Attestatsiya komissiyasining 2024-yil 30-noyabrdagi (№ 364/5) yig'ilishi qaroriga asosan pedagogika fanlari bo'yicha falsafa fanlari doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan.** UDK: 37, Xalqaro standartlashtirish raqami (ISSN): 2992-9008.

Maqolalarning ilmiy saviyasi va keltirilgan ma'lumotlar uchun mualliflar javobgar hisoblanadi.

BADIIY-IJODIY KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISH BOSQICHLARI

Dominjonov Komoliddin Faxriddin o'g'li

Namangan davlat pedagogika instituti

"Art pedagogika" kafedrası o'qituvchisi

komoldindominjonov1994@gmail.com

Telefon: +998940581294

Annotatsiya. Mazkur maqolada ta'lim jarayonida o'quvchilarning badiiy-ijodiy kompetensiyasini shakllantirish bosqichlari ilmiy-nazariy va pedagogik jihatdan tahlil qilingan. Badiiy-ijodiy kompetensiya o'quvchining san'at, adabiyot, musiqa, tasviriy faoliyat hamda boshqa ijodiy yo'nalishlarda bilim va ko'nikmalarini mustaqil qo'llay olishi, o'z fikrini obrazli ifodalashi, ijodiy muammolarni hal qilishi va yaratilgan mahsulotni baholay olish qobiliyatini ifodalaydi. Tadqiqotda badiiy-ijodiy kompetensiyani shakllantirishning motivatsion, nazariy-bilish, amaliy-ijodiy, refleksiv-baholash hamda mustaqil ijod bosqichlari asoslab berilgan. Shuningdek, ta'lim jarayonida interfaol metodlar, ijodiy topshiriqlar, loyiha faoliyati, muammoli ta'lim va raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari ko'rsatib berilgan. Maqolada badiiy-ijodiy kompetensiyani baholash mezonlari ham ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: badiiy-ijodiy kompetensiya, ijodkorlik, kreativ fikrlash, estetik tarbiya, ijodiy faoliyat, ijodiy topshiriq, loyiha metodi, refleksiya, mustaqil fikrlash.

ЭТАПЫ ФОРМИРОВАНИЯ ХУДОЖЕСТВЕННО-ТВОРЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ

Доминжонов Комолиддин Фахриддин угли

Наманганский государственный педагогический институт

Преподаватель кафедры арт-педагогики

komoldindominjonov1994@gmail.com

Аннотация. В статье анализируются этапы формирования художественно-творческой компетентности учащихся с теоретической и педагогической точки зрения. Художественно-творческая компетентность означает способность учащегося самостоятельно применять знания и навыки в области искусства, литературы, музыки, изобразительной деятельности и других творческих направлений, образно выражать свои мысли, решать творческие задачи и оценивать созданный продукт. Обоснованы мотивационный, теоретико-познавательный, практико-творческий, рефлексивно-оценочный этапы и этап самостоятельного творчества.

Ключевые слова: художественно-творческая компетентность, творчество, креативное мышление, эстетическое воспитание, творческая деятельность, творческое задание, проектный метод, рефлексия, самостоятельное мышление.

STAGES OF DEVELOPING ARTISTIC AND CREATIVE COMPETENCE

Komoliddin Faxriddin ogli Dominjonov

Namangan State Pedagogical Institute

Lecturer of the Department of Art Pedagogy

komoldindominjonov1994@gmail.com

Abstract. *This article analyzes the stages of developing students' artistic and creative competence from theoretical and pedagogical perspectives. Artistic and creative competence refers to a student's ability to independently apply knowledge and skills in art, literature, music, visual activities and other creative areas, express ideas figuratively, solve creative problems and evaluate the created product. The study substantiates the motivational, theoretical-cognitive, practical-creative, reflective-evaluative and independent creativity stages of competence development. The article also describes the effectiveness of interactive methods, creative tasks, project-based learning, problem-based education and digital technologies in the educational process.*

Keywords: *artistic and creative competence, creativity, creative thinking, aesthetic education, creative activity, creative task, project method, reflection, independent thinking.*

KIRISH

Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan sharoitda ta'lim tizimi oldiga yangi talablar qo'yilmoqda. Zamonaviy ta'limning asosiy maqsadi o'quvchilarga tayyor bilimlarni berish bilan chegaralanib qolmasdan, ularni mustaqil fikrlaydigan, ijodiy yondashadigan, o'z qobiliyatlarini amaliy faoliyatda namoyon etadigan shaxs sifatida tarbiyalashdan iboratdir.

Shaxsning ijodiy salohiyati uning kelajakdagi faoliyati, kasbiy rivojlanishi va jamiyatdagi o'rnini belgilovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, badiiy-ijodiy faoliyat o'quvchining tafakkuri, tasavvuri, estetik didi, hissiy dunyosi va ma'naviy qarashlarini rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. Badiiy faoliyat orqali o'quvchi atrof-muhitni kuzatadi, hodisalarga o'z munosabatini bildiradi, voqelikni obrazlar orqali ifodalaydi va ijodiy mahsulot yaratadi.

Badiiy-ijodiy kompetensiyani shakllantirish masalasi umumiy o'rta ta'lim, maktabdan tashqari ta'lim hamda oliy ta'lim jarayonida muhim yo'nalishlardan biri

hisoblanadi. Ushbu kompetensiyani rivojlantirish orqali o'quvchilarda san'atga qiziqish, go'zallikni anglash, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat, ijodiy mustaqillik va o'z-o'zini rivojlantirish ko'nikmalari shakllanadi.

Maqolaning maqsadi ta'lim jarayonida badiiy-ijodiy kompetensiyani shakllantirish bosqichlarini aniqlash, ularning mazmunini yoritish hamda samarali pedagogik metodlarni asoslab berishdan iborat.

Maqolaning vazifalari quyidagilardan iborat:

- badiiy-ijodiy kompetensiya tushunchasining mazmunini ochib berish;
- badiiy-ijodiy kompetensiyaning tarkibiy qismlarini aniqlash;
- uni shakllantirish bosqichlarini ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilish;
- ijodiy kompetensiyani rivojlantirishda samarali metod va vositalarni ko'rsatish;
- o'quvchilarning badiiy-ijodiy faoliyatini baholash mezonlarini ishlab chiqish.

METODOLOGIYA

Badiiy-ijodiy kompetensiya shaxsning badiiy faoliyat jarayonida bilim, ko'nikma, malaka, tasavvur, ijodiy fikrlash va estetik qarashlarini namoyon eta olish qobiliyatidir. Mazkur kompetensiya o'quvchining san'at, adabiyot, musiqa, tasviriy faoliyat, teatr, dizayn va xalq amaliy san'ati kabi yo'nalishlarda mustaqil faoliyat yuritishiga asos bo'ladi. Badiiy-ijodiy kompetensiyaga ega bo'lgan o'quvchi tayyor ma'lumotlarni shunchaki yodlab qolmaydi, balki ularni qayta ishlaydi, o'z nuqtayi nazarini shakllantiradi va yangi ijodiy mahsulot yaratishga intiladi.

Ta'lim jarayonida badiiy-ijodiy kompetensiyani shakllantirish o'quvchining ma'naviy-axloqiy, estetik va intellektual rivojlanishi bilan chambarchas bog'liq. Chunki badiiy faoliyat orqali o'quvchi go'zallikni anglaydi, tabiat va jamiyat hodisalariga munosabat bildiradi, insoniy tuyg'ularni his qiladi hamda o'z kechinmalarini turli ijodiy vositalar orqali ifodalaydi. Shu jihatdan badiiy-ijodiy kompetensiya faqatgina san'at fanlariga tegishli bo'lgan ko'nikma emas, balki o'quvchining umumiy rivojlanishini ta'minlovchi muhim pedagogik omildir. Badiiy-ijodiy kompetensiyani shakllantirish

jarayoni izchil, tizimli va bosqichma-bosqich tashkil etilishi lozim. Mazkur jarayon, avvalo, o'quvchilarda ijodiy faoliyatga qiziqish uyg'otishdan boshlanadi. O'quvchida qiziqish bo'lmasa, u ijodiy topshiriqlarni bajarishga majburiy yondashadi. Shu sababli o'qituvchi dars jarayonida o'quvchilarning yosh xususiyatlari, qiziqishlari va individual qobiliyatlarini hisobga olishi kerak.

MUHOKAMA

Badiiy-ijodiy kompetensiyaning mazmuni bir nechta o'zaro bog'liq tarkibiy qismlardan iborat. Birinchi navbatda, o'quvchi badiiy faoliyatga oid nazariy bilimlarga ega bo'lishi kerak. Bunday bilimlar san'at turlari, badiiy obraz, ranglar uyg'unligi, kompozitsiya, ritm, shakl, mazmun, ifoda vositalari va estetik mezonlar haqidagi tushunchalarni qamrab oladi.

Ikkinchi muhim tarkibiy qism ijodiy fikrlashdir. Ijodiy fikrlash o'quvchining mavjud bilim va tasavvurlar asosida yangi g'oyalarni ilgari surishi, muammoli vaziyatlarga noodatiy yechim topishi va voqea-hodisalarni turli nuqtayi nazardan baholay olishida namoyon bo'ladi. Ijodiy fikrlaydigan o'quvchi berilgan topshiriqni bir xil usulda bajarish bilan cheklanmaydi, balki o'ziga xos yondashuvni izlaydi.

Uchinchi tarkibiy qism amaliy ijodiy faoliyatdir. O'quvchi egallagan bilimlarini amaliyotda qo'llashi, mustaqil ravishda rasm, hikoya, kompozitsiya, sahna ko'rinishi, loyiha yoki boshqa ijodiy mahsulot yaratishi lozim. Nazariy bilim amaliy faoliyat bilan bog'lanmasa, badiiy-ijodiy kompetensiya to'liq shakllanmaydi.

To'rtinchi tarkibiy qism estetik idrok va baholash qobiliyatidan iborat. O'quvchi badiiy asarni ko'rish, tinglash yoki o'qish orqali uning mazmuni, g'oyasi va estetik xususiyatlarini anglay olishi kerak. Shuningdek, u ijodiy ishning ijobiy va takomillashtirilishi zarur bo'lgan jihatlarini tahlil qila olishi muhimdir.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, badiiy-ijodiy kompetensiyaning shakllantirish ta'lim jarayonining muhim tarkibiy yo'nalishlaridan biri bo'lib, u o'quvchilarning ijodiy

fikrlashi, estetik didi, tasavvuri, mustaqil faoliyati va ma'naviy dunyosini rivojlantirishga xizmat qiladi. Badiiy-ijodiy kompetensiya o'quvchining san'at, adabiyot, musiqa, tasviriy faoliyat, teatr, dizayn va xalq amaliy san'ati kabi yo'nalishlarda o'z bilim va ko'nikmalarini amaliy qo'llay olishida namoyon bo'ladi.

Mazkur kompetensiyani shakllantirish bir martalik yoki qisqa muddatli jarayon emas, balki izchil, tizimli va bosqichma-bosqich amalga oshiriladigan pedagogik jarayondir. Ushbu jarayon motivatsion-qiziqtirish, nazariy-bilish, amaliy-ijodiy faoliyat, refleksiv-baholash hamda mustaqil ijod va takomillashtirish bosqichlarini qamrab oladi. Har bir bosqich o'quvchining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda alohida ahamiyatga ega.

Motivatsion bosqichda o'quvchilarda san'at va ijodiy faoliyatga qiziqish uyg'otiladi, nazariy-bilish bosqichida badiiy faoliyatga oid bilimlar shakllantiriladi, amaliy-ijodiy bosqichda o'quvchilar egallagan bilimlarini amalda qo'llab, mustaqil ijodiy mahsulot yaratadilar. Refleksiv-baholash bosqichida esa ular o'z faoliyatini tahlil qilish, yutuq va kamchiliklarini aniqlash hamda kelgusidagi ijodiy faoliyatini rejalashtirishni o'rganadilar. Mustaqil ijod bosqichida o'quvchi o'z qiziqishi va qobiliyatlari asosida ijodiy loyihalar yaratib, o'z faoliyatini takomillashtirib boradi.

Badiiy-ijodiy kompetensiyani rivojlantirishda o'qituvchining roli muhim hisoblanadi. O'qituvchi o'quvchining ijodiy imkoniyatlarini aniqlashi, uning individual xususiyatlarini hisobga olishi, erkin va ijodiy muhit yaratishi hamda har bir ijodiy tashabbusni qo'llab-quvvatlashi lozim. O'quvchini tayyor namunani ko'chirishga emas, balki mustaqil fikrlashga, izlanishga va yangicha yechim topishga yo'naltirish zarur.

Ta'lim jarayonida loyiha metodi, muammoli ta'lim, rolli o'yinlar, guruhli ijodiy faoliyat, aqliy hujum, klaster, portfolio, taqdimot va raqamli texnologiyalardan foydalanish badiiy-ijodiy kompetensiyani samarali shakllantirish imkonini beradi. Bunda baholash jarayonida faqat yakuniy natijaga emas, balki o'quvchining ijodiy

izlanishi, mustaqilligi, faolligi, yangicha yondashuvi va o'z faoliyatini tahlil qila olish qobiliyatiga ham e'tibor qaratish lozim.

Shuningdek, badiiy-ijodiy kompetensiyani shakllantirish o'quvchilarda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat, go'zallikni anglash, madaniy merosni qadrlash, jamoada ishlash, o'z fikrini erkin ifodalash va o'ziga bo'lgan ishonch kabi muhim sifatlarni rivojlantiradi. Ijodiy faoliyat bilan shug'ullangan o'quvchi voqea-hodisalarga kengroq nuqtayi nazardan qaraydi, muammolarga noodatiy yechim topishga intiladi va hayotiy vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilishga tayyor bo'ladi.

Demak, badiiy-ijodiy kompetensiyani shakllantirish barkamol, ijodkor, tashabbuskor va ma'naviy yetuk shaxsni tarbiyalashning muhim shartlaridan biridir. Ushbu jarayonni samarali tashkil etish uchun ta'lim mazmunini ijodiy topshiriqlar bilan boyitish, zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish, o'quvchilarga ijodiy erkinlik berish va ularning har bir ijodiy yutug'ini rag'batlantirish zarur. Natijada o'quvchilarning badiiy-ijodiy salohiyati rivojlanib, ularning ta'lim va kelajakdagi kasbiy faoliyatida ijodiy yondashuvga ega bo'lishlari ta'minlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Dominjonov, K. F. U. (2026, January). TRADITIONAL UZBEK POTTERY ART AND ITS CONTEMPORARY INTERPRETATIONS. In Claritas Conference Platform (No. 1, pp. 85-89).
2. Dominjonov, K. F. U. (2026, January). THE EVOLUTION OF POTTERY ART AND THE HISTORICAL ORIGINS OF POTTERY. In Claritas Conference Platform (No. 1, pp. 55-58).
3. ugli Dominjonov, K. F. (2026). THE HARMONY OF FOLK APPLIED ART AND CONTEMPORARY ART IN POTTERY WORKS. European Review of Contemporary Arts and Humanities, 2(1), 32-35.
4. Dominjonov, K. (2025). O'rta asr kulolchiligida sir tayyorlash texnologiyasi va uning zamonaviy ahamiyati. Science and Education, 6(11), 1019-1023.
5. Faxriddin o'g'li, D. K. (2026). O'ZBEKISTON KULOCHILIGIDA TARIXIY SHAXSLAR TALQINING BADIY TAHLILI. SHOKH LIBRARY, 1(1).
6. Dominjonov, K. F. U. (2026, January). APPLICATION OF NEW TECHNOLOGIES IN IMPROVING THE QUALITY OF POTTERY PRODUCTS. In International Conference Platform (No. 1, pp. 36-39).